

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Груць Г.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
(м. Тернопіль)*

ОСОБИСТІТЬ І ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Однією із найбільш актуальних проблем сучасної освіти є становлення нового вчителя, який спроможний забезпечити особистісне і громадянське становлення учня у наш час. Потреба в такому вчителеві зумовлена реформою НУШ (нової української школи). Тому перспективи розвитку освітньої галузі орієнтовані на формування професійної компетентності педагога.

Звісно, чимало напрямків у розвитку системи освіти визначаються потребами учнів, оскільки їх цілеспрямованість, творча ініціатива, здібності, нестандартність мислення, прагнення до самореалізації, інновацій – неодмінні характеристики ефективності системи освіти, її життєдіяльності і прогресу. Водночас ключовою фігурою освітньої системи був і залишається вчитель як творець педагогічної освіти, її ідеології, змісту, технологій.

Педагог – це носій накопичених культурою загальнолюдських цінностей, який реалізує в педагогічній професії свій спосіб життєдіяльності, готовність брати на себе відповідальність за розв'язання педагогічних завдань, виробляти власну стратегію професійного мислення, поведінки і діяльності, формуючи таким чином педагогічний професіоналізм.

Педагогічний професіоналізм ґрунтується на взаємозв'язку різноманітних компонентів, які відображають певну освітню систему, що відповідає соціальному замовленню суспільства. До них належать:

- рівень загальної культури;
- володіння змістом предмета і педагогічними технологіями;
- здатність до цілепокладання і реалізації поставленої мети;

- здатність до педагогічної рефлексії;
- здатність до здійснення інноваційної діяльності в сфері освіти;
- психолого-педагогічна компетентність.

Одним із ключових понять є педагогічна компетентність. Питання професійно-педагогічної компетентності знайшли своє відображення у роботах Л. Васильченко, С. Гончаренка, О. Дубасенюк, М. Дяченко, П. Зеєра, І. Зимньої, О. Пометун, Н. Ничкало, О. Савченко, В. Семиченко, А. Смирнова, С. Шишова, Р. Шаповал та інших. Компетентність учителя (за певних умов) розвивається в процесі тривалого виконання професійної діяльності. Напрямок становлення професіоналізму – це і є напрямки розвитку компетентності вчителя. Поняття «професійна компетентність педагога» виражає особисті якості викладача, вчителя, вихователя, які дозволяють йому самостійно й ефективно розв'язувати педагогічні завдання, сформульовані або педагогом, або адміністрацією освітньої установи. «Професійна компетентність педагога» і «педагогічною компетентність» – синонімічні поняття.

Отже, під педагогічною компетентністю педагога ми розуміємо єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення своєї професійної діяльності. Професійна компетентність – це інтегративна якість фахівця, що включає рівень оволодіння знаннями, вміннями, навичками і такими компонентами професійної майстерності, як професійні здібності і професійно важливі якості особистості.

Психолого-педагогічні та спеціальні (з предмета) знання – необхідна, але аж ніяк не достатня умова професійної компетентності. Багато з них, зокрема теоретико-практичні і методичні знання, є передумовою інтелектуальних і практичних навчань і навичок. Структура професійної компетентності педагога розкривається через його педагогічні вміння, що представляють собою сукупність найрізноманітніших дій педагога, які перш за все співвідносяться з функціями педагогічної діяльності та значною мірою впливають на індивідуально-психологічні особливості викладача. У цілому А.І. Щербаков і А.В. Мудрик дидактичні вміння вчителя зводять до трьох основних:

- 1) уміння застосовувати відомі вчителю знання, варіанти розв'язання, прийоми, методи навчання і виховання в умовах нової педагогічної ситуації;
- 2) уміння знаходити для кожної педагогічної ситуації новий розв'язок;
- 3) уміння створювати нові елементи педагогічних знань та ідей і конструювати нові приклади розв'язання конкретної педагогічної ситуації [7].

Як показують дослідження, незалежно від рівня узагальненості педагогічного завдання, процес його розв'язання становить тріаду «мислити – діяти – мислити». Отже, модель професійної компетентності педагога

відображає єдність його теоретичної і практичної готовності до педагогічної діяльності.

В.А. Сластьонін виділяє чотири групи педагогічних умінь. Зміст теоретичної готовності до педагогічної діяльності проявляється в узагальненому умінні педагогічно мислити, яке передбачає наявність у педагога аналітичних, прогностичних, проектних, а також рефлексивних умінь.

Ватро також проаналізувати професійно важливі якості вчителя, які формують його компетентність. Нами було опитано понад 400 учнів тернопільських шкіл, які назвали бажані для них якості справжнього вчителя:

- 1) любов до учнів, розуміння їхніх запитів;
- 2) почуття гумору;
- 3) уміння навчити тому, що потрібно школяреві;
- 4) уміння спілкуватися і взаємодіяти;
- 5) емпатичність і доброзичливість;
- 6) справедливість, неупередженість, милосердя.

Звичайно, ця вибірка не вимальовує всієї картини, однак спонукає до роздумів. Діти хочуть, щоб їх любили, розуміли, а не зневажали, щоб учитель був привітним, веселим, добрим, справедливим, демократичним, неупередженим і милосердним. За даними наших досліджень, 82-87% учителів не є референтними для своїх учнів. Лише 13.% дітей визнають для себе авторитетом учителя, поділяють його думки і наслідують його; лише для цих дітей учитель є провідником і духовним наставником, а не тільки джерелом цікавої та корисної інформації (як для 25 % дітей). Це, вочевидь, і є свідченням кризового стану сучасної української освіти. Тому педагог нової генерації повинен бути свідомий свого покликання і гідно йому служити. Хоча діяльність учителя суспільно зумовлена, кінцеву мету своєї праці йому варто бачити в пріоритетах самої людини, дитини, в ім'я якої й існує суспільство.

Список використаних джерел

1. Білявська О. О. Професійна компетентність учителя як складова ефективної педагогічної діяльності [Електронний ресурс]. Режим доступу: [<http://lib.mdpu.org.ua/nvs/>]
 2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. К.: «К.І.С.», 2004. 112 с.
 3. Марченко І. А. Основні вимоги до професійної компетентності вчителів початкових класів у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [<http://innovac-koipro.edukit.kr.ua>]
 4. Сковцова С. О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття // Наука і освіта. 2009. № 4. С. 93–94.
 5. Сергієнко Н. Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://images/content/nashi_vydanya...upr
- Щербаков А.И., Мудрик А.В. Психология учителя // Возрастная педагогическая психология / Под ред. А.В. Петровского. М., 1991.